

INFORMATĪVS PAZIŅOJUMS

Stiprāka profesionālā izglītība labākai dzīvei

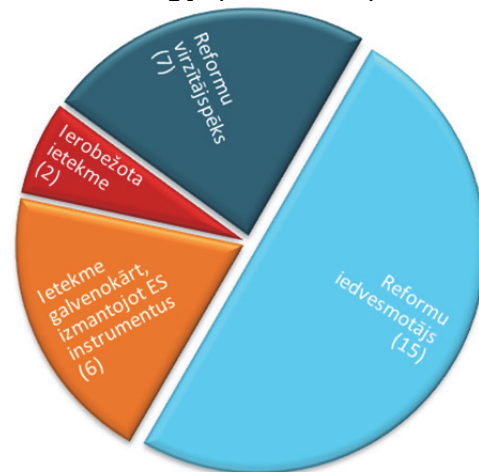
Kopējām Eiropas prioritātēm profesionālās izglītības jomā ir bijusi pozitīva ietekme. Pienācis laiks tās ieviest tādā līmenī, kas palīdzētu iedzīvotājiem un uzņēmumiem

Izaicinājumus, ar kuriem šobrīd saskaras profesionālā izglītība (PI), nevarēja paredzēt pirms desmit gadiem, kad 2002. gadā tika uzsākts Kopenhāgenas process Eiropas sadarbībai profesionālās izglītības jomā (1. attēls). 2010. gada decembrī pieņemtais Briges komunikē noteica Eiropas darba kārtību profesionālās izglītības jomā tieši tajā brīdī, kad Eiropā sāka izjust ekonomiskās krīzes sekas. Profesionālo izglītību uzskatīja par iespēju vērsties pret augošo bezdarbu, sekmējot iedzīvotāju nodarbināmību. Apmēram pusei no visām Eiropas darba vietām ir nepieciešamas vidēja līmeņa kvalifikācijas, no kurām daudzas iegūstamas profesionālajā izglītībā.

Cedefop pēdējais ziņojums – *Stiprāka profesionālā izglītība labākai dzīvei* ⁽¹⁾ – atklāj, ka Kopenhāgenas process un Briges komunikē visās valstīs ir ietekmējuši nacionālo PI politiku un stratēģiju (2. attēls). Šī ietekme ir atkarīga no valstu dažādām sākotnējām situācijām, un tā ir mazāka valstīs ar izteiktām PI tradīcijām, taču pat šādās valstīs uzskata, ka Briges komunikē ir veicinājis sadarbību un iedrošinājis citu valstu politikas apgūšanu.

Atbildot uz jautājumu par galvenajām izmaiņām nacionālajā stratēģiskajā politikā profesionālajā izglītībā kopš 2010. gada, 23 valstis uzsvēra sistēmiskos uzlabojumus, t.i., izmaiņas normatīvajā regulējumā un politikā, lai uzlabotu esošās vai ieviestu jaunas programmas, tālākās izglītības iespējas un kvalifikācijas (3. attēls). Daudzu valstu darba kārtībā nozīmīga vieta bija arī PI kvalitātes un pievilcības paaugstināšanai. Valstis ir noteikušas prioritāros jautājumus, dažas no tām izmantojušas Briges komunikē kā sarakstu, no kura izraudzīties tām būtiskākos tematus.

2. attēls **Kopenhāgenas/Briges procesa ietekme uz dalībvalstu profesionālās izglītības politiku un stratēģiju (valstu skaits)**

Avots: Cedefop.

3. attēls parāda šo darbību mērogu, kā arī valstu dažādās sākotnējās situācijas. Visas valstis ir ļoti aktīvi ieviešas reformas savās PI sistēmās. Tādām valstīm kā Vācijai, Somijai, Luksemburgai, Nīderlandei, Maltai, Austrijai un Apvienotajai Karalistei attiecībā uz Briges komunikē bija labāka starta pozīcija, tomēr arī tās šajā laikā ir pielāgojušas esošos un ieviešas jaunus pasākumus. Savukārt tādas valstis kā Bulgārija, Igaunija, Grieķija, Horvātija, Portugāle, Polija un Rumānija, kaut arī 2010. gadā sākušas no sliktākas starta pozīcijas, ir panākušas iekavēto. Ziņojumā valstis ir sagrupētas kā nepārtrauktas attīstības, agrīnas attīstības, nesenas ieviešanas un minimālas attīstības valstis. Viss šis darbs veikts, lai virzītos uz tālāk apskatīto četru stratēģisko mērķu sasniegšanu.

Profesionālās izglītības pievilcības un nozīmības paaugstināšana, kā arī tās kvalitātes un efektivitātes veicināšana

Valstis, pastiprinot pirms 2010. gada aizsākušos tendenci, ļoti centušās padarīt profesionālo izglītību

⁽¹⁾ Cedefop (2015). *Stronger VET for better lives: Cedefop's monitoring report on vocational education and training policies 2010-14*. Luxembourg: Publications Office. Cedefop reference series.

par pievilcīgāku izglītības izvēli. Aizvien vairāk tiek atzīts, ka darba vidē balstītas mācības uzlabo efektivitāti darba tirgū, kā rezultātā sākusies mācekļu izglītības atjaunošana. Vairākas valstis, t.sk. tās, kurās ir sen izveidotas programmas, attīsta vai paplašina darba vidē balstītas mācības. Piemēram, Itālijas mācekļu izglītībā šobrīd tiek piedāvātas mācību programmas, kas noved pie augstākās izglītības kvalifikācijām, arī doktora grādam. Apvienotajā Karalistē mācekļu izglītības programmas aizvien vairāk tiek piedāvātas pakalpojumu nozarēs, t.sk. arī jurisprudences un grāmatvedības jomās, kā alternatīva studijām augstskolā. Arī Zviedrijas izglītības iestādēs balstītā PI sistēma sekmē mācekļu izglītību.

Valstis sekmē PI dažādos veidos. Piemēram, Bulgārija organizē ikgadēju programmu PI kvalifikāciju reklamēšanai, kuras ietvaros audzēkņi demonstrē savas prasmes konkursos, savukārt uzņēmumi pieņem darbā labākos konkursu dalībniekus. Igaunija apvieno informatīvos pasākumus par PI lielveikalos ar reklāmu televīzijā, sociālajos medijos un interaktīvās spēlēs. Nīderlandē kopš 2009. gada ir tiešsaistes prakses vietu meklēšanas pakalpojumi, kas ietver saites uz sociālajiem medijiem un viedtālrunu lietojumprogrammatūru. Apmēram 72% izglītības iestādē balstītās PI audzēkņu, kas gatavojas darbam tirdzniecības sektorā, izmanto šo tīmekļa vietni, lai atrastu prakses vietas.

1. attēls Kopenhāgenas process un Briges komunikē

2002. gadā uzsāktais Kopenhāgenas process koordinē tehnisko un politisko atbalstu brīvprātīgai sadarbībai, realizējot profesionālās izglītības (PI) kopējos mērķus, prioritātes un etalonstandartus.

Tas apvieno Eiropas Komisiju un iesaistītās valstis (28 ES dalībvalstis, Norvēģiju, Islandi un kandidātvalstis), kā arī Eiropas sociālos partnerus.

Virknē komunikē regulāri vērtēts progress un noteikti politikas virzieni, no kuriem pēdējais pieņemts Brigē 2010. gada decembrī. Briges komunikē atspoguļoti izglītības un apmācības 2020. gada ietvara mērķi:

- paaugstināt PI pievilcību un nozīmību, kā arī sekmēt tās kvalitāti un efektivitāti;
- padarīt mūžizglītību un mobilitāti par PI realitāti;
- veicināt radošumu, inovācijas un uzņēmējdarbību PI;
- padarīt PI iekļaujošāku.

Lai sekmētu šo vispārējo mērķu īstenošanu, Briges komunikē ietvēra virkni darbību (īstermiņa uzdevumu), ko dalībvalstis realizēja no 2011.-2014.gadam.

3. attēls Ieskats profesionālās izglītības politikas reformās 2010.-2014. g. (valstu skaits)

Avots: Cedefop.

Darba vidē balstīto mācību paplašināšanās ir nostiprinājusi PI un nodarbinātības jomas ieinteresēto pušu sadarbību. Taču vēl vairāk varētu darīt, lai nodrošinātu darba vidē balstīto mācību kvalitāti, attīstītu PI obligātajā izglītībā, kā arī uzlabotu pamatprasmes.

Padarīt mūžizglītību un mobilitāti par profesionālās izglītības realitāti

Nemot vērā jauniešu augsto bezdarba līmeni, pieaugušo izglītības un mobilitātes veicināšana bija mazāk izteikta. Taču, veidojot mācekļu izglītību, Spānija noslēgusi divpusējus līgumus ar Vāciju, Portugāli un Apvienoto Karalisti par prakses vietām ārvalstīs.

Plašas reformas ierosināja nacionālo kvalifikāciju ietvarstruktūru (NKI) pielīdzināšana Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūrai (EKI). Pielīdzināšana, kas sākās kā process mobilitātes atbalstam PI, palīdzot saprast un salīdzināt citās valstīs iegūtās kvalifikācijas, ir kļuvusi par katalizatoru, uzlabojot izglītības un individualizētu izglītības ieguves iespēju pieejamību dažādās izglītības sektoros, t.sk. augstākajā izglītībā.

Kaut gan NKI ieviešana ir tikai agrīnā posmā, tās aizvien biežāk izmanto kā atsauces punktu, lai pārskatītu vai veidotu jaunas kvalifikācijas, kā arī modernizētu mācību saturu. NKI arī ir atbalstījušas ikdienas un neformālās izglītības atzīšanas sistēmu izveidi. Piemēram, Francijā darba pieredzes atzīšana jau sen nodrošina tiesības iestāties profesionālajā augstākajā izglītībā. Tomēr tikai nedaudz valstīm ir visaptverošas stratēģijas ikdienas un neformālās izglītības atzīšanai, un vismazāk par šīm iespējām ir informēti tie, kuriem tās noderētu visvairāk.

Karjeras atbalsta tendences ir mudināt izvēlēties PI un palīdzēt iedzīvotājiem pārejai uz darba tirgu. Latvija izstrādā mūžilgas karjeras atbalsta sistēmu. Slovākija plāno izveidot karjeras atbalsta politikas nacionālo

forumu. Lietuva ir ieviesusi jaunus standartus un metodes attiecībā uz pieaugušo bezdarbnieku karjeras konsultācijām, kā arī ir pārskatījusi karjeras konsultantam noteiktās kvalifikācijas prasības. Lietuvai ir nacionālā karjeras vadības prasmju ietvarstruktūra.

Lai arī Briges komunikē to nenosaka kā konkrētu īstermiņa mērķi, tomēr dažas valstis ir izvirzījušas mērķi uzlabot profesionālās pilnveides iespējas PI pedagogiem un prakses vadītājiem. Spānija ir ieviesusi obligātas formālās mācības prakses vadītājiem, kas nodrošina atbalstu pieaugušajiem. Malta un Slovākija ir izstrādājušas modulārās tālākizglītības programmas PI un tālākizglītības prakses vadītājiem, lai palīdzētu tiem audzēkņiem, kas pakļauti riskam pamest mācības.

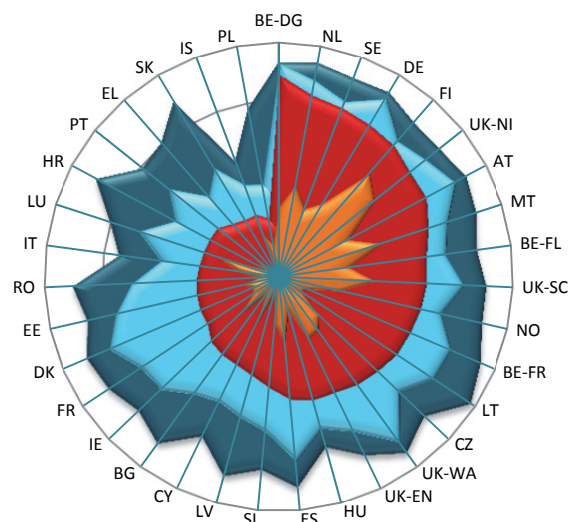
Radošuma, inovāciju un uzņēmējdarbības prasmju veicināšana profesionālajā izglītībā

Partnerības radošumam un inovācijām veidojas, taču lēni. Piemēram, Rumānijā ir platforma, kas saista izglītību ar uzņēmumiem, lai veicinātu inovācijas, daloties zināšanās un sekmējot partnerības. Tā rezultātā izveidojušies 16 nozaru inovāciju klasteri, kuros iesaistītas PI iestādes. Arī Francija veido mācību centrus, kas saista PI, uzņēmumus un zinātniskos institūtus ar nozarēm, attīstot potenciālu darba vietu un inovāciju radīšanai.

Sadarbības tīkli un partnerības, kas apvieno izglītības iestādes un uzņēmumus, lai profesionālajā izglītībā nodrošinātu efektīvas tehnoloģijas un to kvalitāti, daudzās valstīs vēl nav vispārīzplatīta parādība, taču vairākas valstis rīko konkursus inovāciju stimulēšanai. Piemēram, Ungārijā nacionālo konkursu sekmīgie dalībnieki tiek atbrīvoti no eksāmenu moduļiem, vai arī dalība konkursā tiek ieskaitīta kā iestājek sāmeņi augstākās izglītības iestādēs. Čehijas Republikā tiek rīkots nacionālais inovatīvas metodoloģijas un mācību materiālu konkurss.

Uzņēmējdarbības prasmes kļūst par PI pamatprincipu, un saites starp PI un uzņēmumiem paplašinās. Piemēram, Dānija, Igaunija, Francija, Norvēģija, Polija, Rumānija, Spānija un Slovākija ievieš uzņēmējdarbību kā mācību moduli vai priekšmetu PI saturā, tomēr atbalstu topošajiem uzņēmējiem varētu palielināt. Tas pats sakāms par atbalstu PI pedagogiem un prakses vadītājiem uzņēmējdarbības prasmju apguvei. Atsevišķas valstis, piemēram, Vācija, Īrija, Norvēģija, Portugāle, Slovākija un Slovākija, īsteno mācību kursus pedagogiem, lai ieviestu uzņēmējdarbību klasēs, izmantojot e-mācību moduljus un uzņēmējdarbības spēles.

4. attēls Ieskats profesionālās izglītības politikas reformās, 2010. - 2014. g. (valstis)

- Jauni pasākumi izstrādes procesā
- Ieviešana: kopš 2010. gada ieviestie jaunie pasākumi
- Koriģētais 2010. gada sākumpunkts: esošās politikas izmaiņas
- Sākumpunkts 2010. gadā: valstu un to dažādās PI politikas sākotnējā situācija 2010. gadā attiecībā pret Briges prioritātēm

NB: Beļģija ir iedalīta Beļģijas flāmu (BE-FL), franču (BE-FR) un vācu (BE-DG) kopienās. Apvienotā Karaliste iedalīta Anglijā (UK-EN), Skotijā (UK-SC), Velsā (UK-WA) un Ziemeļīrijā (UK-NI).

Avots: Cedefop.

Padarīt profesionālo izglītību iekļaujošāku

Valstis skaidri noteikušas, ka prioritāte ir padarīt sākotnējo PI un profesionālo tālākizglītību iekļaujošāku.

Pasākumi riska grupām, tādām kā mazkvalificētajiem vai pāragri izglītību pametušajiem, ir ne tikai paplašināti, bet arī padarīti visaptverošāki. Piemēram, Bulgārijā ir nacionālā stratēģija, bet Beļģijā (flāmu kopienā) ir rīcības plāns, kā novērst un samazināt pāragru izglītības pārtraukšanu. Mūžizglītības stratēģijas tādās valstīs kā Igaunija, Horvātija, Kipra, Lietuva un Rumānija ietver pasākumus dažādu riska grupu atbalstam. Savukārt Vācijā mazkvalificēto un nekvalificēto iedzīvotāju atbalstam paredzētās stratēģijas pievēršas ar darbu saistītās pratības un pamatprasmju attīstīšanai.

Aizvien vairāk tiek izmantotas iniciatīvas audzēkņiem, uzņēmumiem un PI iestādēm, lai palīdzētu riska grupām. Piemēram, Islande un Nīderlande ir palielinājušas finansējumu, lai noturētu riska grupām piederošos audzēkņus izglītības iestādēs. Tāpat arī ir uz rezultātiem orientēti motivējoši pasākumi. Īrija maksā izglītības iestādēm, kas nodrošina mācības ilgstošiem bezdarbniekiem – pa posmiem, lai veicinātu kursu pabeigšanu. Apvienotajā Karalistē (Anglijā) izglītības iestādei var

samaksāt 10% no mācību vērtības, ja audzēknis pēc mācībām sāk strādāt.

Eiropas Savienība (ES) virzās uz to, lai līdz 2020. gadam sasniegtu savu mērķi – 10% vai mazāk priekšlaicīgi izglītību pametušo. Un kaut arī varētu vairāk ieguldīt tādās izglītības iespējās, kas atbilst mācīšanās un praktiskajām vajadzībām, mazkvalificēto un citām riska grupu pārstāvju iesaiste mācībās palielinās. Tomēr kopumā pieaugušo iesaistīšanās mūžizglītībā nav attīstījusies tā, kā bija cerēts. Vairumam valstu vēl jāsasniedz ES 2020. gada mērķis – 15% pieaugušo iesaiste mūžizglītībā.

Informācijas un komunikāciju tehnoloģiju (IKT) potenciāls palīdzēt riska grupām mācīties nav izmantots pilnībā, taču ir vērojams progress. Piemēram, Luksemburgas programma „Internets visiem” vēršas pret digitālo izslēgtību, paplašinot piekļuvi un piedāvājot mācības interneta lietošanā. Austrija un Slovākija pievēršas gados vecāku mācībās iesaistīto IKT vajadzībām, savukārt Apvienotā Karaliste veicina atvērto izglītības resursu izstrādi un izmantošanu.

Ir panākts neliels progress, novērojot riska grupas PI, lai labāk pielāgotu piedāvājumu to vajadzībām, taču dažas valstis pie tā vēl strādā. Piemēram, Čehijas Republikā monitoringu izmanto, lai veidotu koriģējošo PI un nodrošinātu pamatu konsultantu, pedagogu un psihologu sniegtajam atbalstam. Īrijai ir jauns profilēšanas modelis, lai palīdzētu mērķtiecīgi veidot PI aktivizēšanas pasākumus visvairāk ilgstoša bezdarba riskam pakļautajām grupām, nodrošinot tām prioritāru piekļuvi un augstāku atbalsta līmeni.

5. attēls Nākotnes izaicinājumi

Lai pielāgotos darba tirgus vajadzībām un izvairītos no prasmju neatbilstības, nepieciešamas elastīgas izglītības iespējas, kas apvienotu dažādus izglītības veidus un pakāpes mūža garumā.

Līdz ar to kā izaicinājumi minami: PI finansējuma nodrošināšana; izglītības pārvaldes institūciju un sociālo partneru strukturēta dialoga pastiprināšana; sadarbība ar pamatizglītības sektoru, lai nodrošinātu, ka audzēkņu apgūtās pamatprasmes kļūtu par tiltu uz PI; sadarbības veicināšana starp karjeras pakalpojumiem un uzņēmumiem; labāka datu izmantošana par pāreju uz darba tirgu un tajā sasniegtajiem rezultātiem, lai uzlabotu PI īstenošanu; ES instrumentu sasaiste, lai veicinātu iedzīvotāju izaugsmi izglītībā un darbā; PI pedagogu un prakses vadītāju profesionālās pilnveides iespēju plašāka nodrošināšana; kā arī izpratnes par PI potenciālu uzlabošana visos līmeņos, lai veicinātu inovācijas, uzņēmējdarbību un ekonomisko izcilību.

Reformu turpināšana iedzīvotāju interesēs

Profesionālās izglītības sistēmu reformas Kopenhāgenas procesa un Briges komunikē brīvprātīgās sadarbības ietvarā ir padarījušas PI Eiropā stiprāku. Ir skaidri pierādījumi tam, ka atgriežas interese par mācekļu izglītību un citām darba vidē balstītām mācību formām. Nacionālās kvalifikāciju ietvarstruktūras veicina sistēmiskas reformas. Pamazām uzlabojas neformālās un ikdienas izglītības atzīšanas sistēmas. Aizvien lielāks uzsvars tiek likts uz to, lai padarītu PI iekļaujošāku, pievēršot uzmanību mazkvalificētiem iedzīvotājiem un riska grupām. Šīs ir pozitīvas iezīmes, taču, kā aizvien, iespējami plašāki uzlabojumi (5. attēls).

Citu valstu politikas apgūšana var palīdzēt valstīm, kas realizē PI sistēmas reformas. Spēcīga sadarbība, piemēram, Eiropas Mācekļu alianse, vai Eiropas instrumentu izmantošana palīdzēs to sasniegt. Taču PI nedrīkst skatīt izolēti – tā ir daļa no valstu izglītības sistēmām, daļa no to ekonomiskās un sociālās uzbūves. Ir svarīgi nodrošināt, lai PI ienestu pārmaiņas iedzīvotāju dzīvē; lai ļautu viņiem veidot karjeru, kas sniedz gandarījumu; nodrošinātu atbilstošu dzīves līmeni; bet uzņēmumiem – attīstīt ekonomiskajai izcilībai un konkurētspējīgam sniegtam nepieciešamās prasmes. Šobrīd reformām ir rezultāti, un cilvēkiem un uzņēmumiem ir jābūt par tiem informētiem. Tas prasa labākas stratēģijas, komunicējot ar iedzīvotājiem un uzņēmumiem par potenciālajiem ieguvumiem, ko sniedz profesionālā izglītība.

Informatīvs paziņojums – 9096 LV
Kataloga numurs: TI-BB-15-002-LV-N
ISBN 978-92-896-1864-9, doi: 10.2801/55578
Copyright © Eiropas Profesionālās izglītības attīstības centrs (Cedefop), 2015
Todos os derechos reservados.

Informatīvie paziņojumi tiek publicēti angļu, franču, vācu, grieķu, itāļu, poļu, portugāļu, spāņu un ES Prezidentūras valsts valodā. Lai tos saņemtu regulāri, atsūtiet mums e-pastu uz briefingnotes@cedefop.europa.eu

Citi informatīvie paziņojumi un Cedefop publikācijas ir pieejami šeit:
<http://www.cedefop.europa.eu/EN/publications.aspx>

Pasta adrese: P.O. Box 22427, 55102 Thessaloniki, Grieķija
Europe 123, 57001 Thessaloniki, Grieķija
Tālr. nr. +30 2310490111, Fakss +30 2310490020
E-pasta adrese: info@cedefop.europa.eu

visit our portal www.cedefop.europa.eu